

Сибелан Форестер и Свејлана Томић

РАЗГОВОР С ПОВОДОМ

Уледна америчка слависткиња и преводитељка, професорка на Сварџмор колеџу у Пенсилванији, њесникиња, др Сибелан Форестер (Sibelan Forrester), недавно је била јоси Србије. Сусрела се са колеџама, професорима, издавачима, њисцима и друџим преводиоцима: у Сенџи са Драџињом Рамадански и Ишџиваном Беседешом, у Новом Саџу са Јованом Зивлаком и Зораном Ђерићем... У Белограду је на џрећој међународној конференцији Факултеџа за сџране језике Алфа универзитетџа, Кулџура у оїлегалу језика и књижевности, одржала џленарно излаџање о џреводу са сџраних језика на енїлески. Ускоро ће биџи шџамџан њен џревод изабране џоезије савремених руских џесникиња. Професорка Форестер џредаје руски језик и књижевности, ислџочноевроїску књижевности, џеорију и џраксу џревођења.

Свејлана Томић: *У време Ваших сџудија један низ околности уџицао је на Ваше џнџересовање за језик малих балканских народа. Рециџе нам нешџо више о џиоге.*

Сибелан Форестер: На факултету сам почела да студирам руски, пре тога сам шест година учила француски, а две године немачки. На првој години постдипломских студија (а то је код нас најчешће на другом факултету, а не на оном на којем сте студирали), у другој савезној држави, рекли су да морамо на почетку да изаберемо још један словенски језик, који се као предмет зове „Други словенски језик“. Те 1983. године дошла је, као Фулбраџтова стипендисткиња, ако се добро сећам, Радојка Борић из Загреба, која је остала код нас и другу годину. Оставила је веома добар утисак. Након те две године језика имали смо још једно предавање о књижевности и култури Јужних Словена. У то време, на крају тзв. Хладног рата, није био чест случај да неко стекне магистарску титулу за тај свој „Други словенски језик“. Данас, у САД, ако један већи факултет има специјалисту за „други“ језик, обично је реч о стручњаку из те земље, као што су Томислав Лонгиновић у Висконсину, или Татјана Алексић у Мичигену.

Иначе, први пут сам чула српски језик још на факултету. Читала сам нешто на руском, а девојка до мене је питала: „Шта читаш?“ Било ми је врло занимљиво што то није руски језик, а ипак га разумем. Тада смо на предавању руске повести читали, у енглеском преводу, наравно, Гробницу за Бориса Давидовича.

С. Т.: *Ако се не варам, џрви сџе у новије време уочили конџорверзан однос Исидоре Секулић џрема феминизму. Превели сџе њену џричу „Буре“. Која су друџа њена дела ошџавила џосебан уџисак на Вас?*

С. Ф.: Кад сам била у Загребу у оквиру програма размене 1986/87. године, јавио ми се један професор са мог факултета и позвао да припремим реферат о Исидори за конференцију „Балкан и Јужни Словени“, што сам и урадила. Пре тога нисам читала

Исидору Секулић, а тај професор ми је остао драг, јер ми је скренуо пажњу на њено дело.

Веома ми се свиђа Исидорина *Хроника ђаланачкој гробља* и хтела бих да је преведем на енглески. Не знам зашто, али она је мало заступљена код нас, и то је штета, јер је занимљива у сваком погледу.

С. Т.: Осим *друћих* курсева о којима ћемо разговарати, предајете и о источноевропској преведеној прози. Како амерички студенти доживљавају *Иву Андрића* и *Мешу Селимовића*, или *Дубравку Угрешић* и *Милицу Мићић Димовску*? Шта им је интересантно, а шта њешко размљиво?

С. Ф.: Студенти који изаберу овај предмет обично знају само једног писца, ако уопште и знају некога са нашег списка. Неко је читао *Пићање Бруна* Александра Хемона (то дело је писано на енглеском), неко други је читао *Достојевског*, али је желео да сазна нешто више. Многи студенти имају неко источноевропско порекло. Андрића доживљавају као веома доброг приповедача. Не знам зашто не уживају толико у *Крлежином* роману *На рубу ђамети*, али чим га прочитају, радо дискутују о њему. Жао ми је што морам да наведем да је Селимовићев роман *Дервиш* и *смрћ* за њих предугачак. Обожавају *Форсирање романа реке* Дубравке Угрешић. То дело, нажалост, није поново штампано у Сједињеним Државама, а њена новија књига, *Музеј безувјетне предаје*, за студенте је дирљиво и провокативно размишљање.

Пре две године, први пут сам предавала о свом преводу романа *Мрена* Милице Мићић Димовске. Тај превод је још увек необјављен. У то време сам га дотеривала и подстицала сам студенте да га коментаришу. Један студент из Мађарске помогао ми је да поправим називе улица у делу романа који описује Будимпешту. Само је један студент из те генерације знао више аутора из Источне Еуропе, и то је била студенткиња из Индије. До тада нисам знала да се тамо толико чита источноевропска књижевност, а можда је и похађала неку посебну школу.

С. Т.: Каква је сарадња балканских кључних културних и научних институција са иностранним преводиоцима и предавачима?

С. Ф.: Пошто радим као професор руског језика и књижевности, не морам да примам наруџбине већ могу да преводим ауторе које највише волим. Још увек се нисам повезала ни са једном овдашњом званичном институцијом премда су појединци доста помогли. У неким случајевима чини се да су значајни писци постали превођени брзо и добро. Давид Албахари живи у Канади и веома је добро преведен. Прошле године сам читала његов роман *Пијавице* и била сам импресионирана и романом и преводом.

Некада као да писци не добијају правовремену пажњу од издавача. Када питам пријатеље с ове стране баре или саме ауторе о речима или концептима, увек ми много помажу. Исто тако, људи у Србији добро разумеју тешкоће са којима се неки странац суочава док ради на учењу и говорењу српског језика.

С. Т.: Пре скоро двадесет година у зборнику научних радова Engendering Slavic Literatures наглашавали сте употребу критичке примене западне феминистичке теорије у источноевропским културама као и важности осетљивости односа према различитим културама. Помињали сте генеративна прејеривања која су на ираници са ајсурдом. Како је даље текло ово сусрећање (или разумевање) различитости?

С. Ф.: Чини ми се да је данашње стање много боље уколико су научници из словенских земаља већ укључени у такве студије. Наравно, стање у бившој Југославији никад није било исто као у Русији. Било је и још увек има разних поступака и односа према феминистичкој или родној критици, али су овде увек били софистициранији. У западној феминистичкој критици још увек недостаје знање источноевропских научника и научника, укључујући и природу тих језика и утицај језика на начин писања.

С. Т.: У славистичким културама дуго времена је постојао отпор према родним студијама. Како Вам се ова ситуација чини данас?

С. Ф.: Тешко ми је рећи данас, јер вероватно имам контакт с људима с којима се слажем, дошли смо у контакт због сличних идеја и пројеката. Али, опет ми се чини да има мање отпора према родним студијама него пре, можда баш зато што је доста времена прошло па су се уверили у корист таквог критичког односа.

С друге стране, ових дана сам у књижарама Београда тражила младе српске песникиње, и морам рећи да их нема тако много на полицама. Тражим их јер један издавач жели да направи двојезично издање са преводима трију песникиња. У Русији је поезија увелико присутна на интернету, чак се и штампане књиге у целини налазе на интернету. Тамо уопште не бих имала проблема кад бих тражила три или тридесет три младе песникиње. Не знам шта то доказује: да се поезија не продаје, или да издавачи или они који наручују књиге за излоге и полице књижара више познају и воле песнике? Сигурна сам да има младих српских песникиња, те да су врло добре и занимљиве.

С. Т.: Недавно сте добили награду за превод Пројове књије Руска бајка. Шта је био највећи изазов у том раду?

С. Ф.: Доста давно сам преводила некњижевне радове, али ме је највише чудило што морам да мењам Пропов стил. *Руска бајка* је уџбеник који је Проп припремао на основу својих записа са предавања. Није стигао све то да лекторише, па су неки делови у ствари записи његових студената. Понегде се види како он усмено припрема студенте за нешто важно, те често користи понављања. То није добро за писан рад и морала сам пажљиво да уклоним таква понављања.

С. Т.: Истраживали сте мање познати географски Марине Цветајеве. Како сте дошли до њихових књижа?

С. Ф.: Имам срећу што сам добила идеју за докторску дисертацију о Цветајевој коју нисам морала пуно да мењам док сам је писала. Друга је срећа што и после дисертације још увек волим њено дело и налазим нове идеје. Кад сам почела да проучавам њено стваралаштво, мислим да неке идеје, на пример феминистичког типа, нису пре проналазили само зато што нису гледали Цветајеву са те стране. Она је изузетно богата и у писму и у мислима. Није случајно да ју је Данило Киш преводио.

С. Т.: *Осим предавања руској језика, студенти се све више укључивали у руске бајке, у однос љубави и чулности у руској књижевности и култури, држали се курсеве руске и источно-европске научне фантастике, преводилачке радионице. Да ли постоје неке кључне разлике у научној фантастици поменutih словенских култура?*

С. Ф.: Чини ми да је научна фантастика имала већу улогу за време Хладног рата у Совјетском Савезу или у другим земљама совјетске сфере, јер се сматрала нешто нижим жанром, зато и мање опасним, због чега није вршен толики притисак на ауторе да пишу овако или онако. У многим случајевима било је довољно то што су почели са визијом да је будућност социјалистичка или чак комунистичка. Смели су много критичније да пишу о проблемима свога (или било каквог) друштва. У земљама где није владао социјалистички реализам, остали књижевни жанрови (и они који су се сматрали елитним) задржавали су могућност да расправљају о најбитнијим питањима тог друштва и да то не буде преопасно за писца.

27. мај 2014.